

Međunarodna znanstvena konferencija

Migracije na rubu Europe: trendovi, politike i izazovi

Zagreb, 29. – 30. 9. 2022.

International scientific conference

Migration on the Edge of Europe: Trends, Policies, and Challenges

Zagreb, 29–30 September 2022

Konferenciju je organizirao Institut za migracije i narodnosti s ciljem da se kroz izlaganja i rasprave znanstvenika različitih profila iz povijesne i suvremene perspektive analiziraju različiti aspekti migracija u europskim zemljama s naglaskom na jugoistočne, propita učinkovitost europskih migracijskih, azilnih i integracijskih politika te razmotre promjene koje u društvima nastaju kao rezultat migracijskih procesa.

Pročelnica Znanstvenog odsjeka za migracijska i demografska istraživanja Sanja Klempić Bogadi otvorila je skup i poželjela dobrodošlicu sudionicima. Nakon pozdravnoga govora uslijedila su tri izlaganja u plenarnoj sesiji. Znanstveni dio konferencije započeo je izlaganjem Vladimira Nikitovića iz Centra za demografska istraživanja Instituta društvenih nauka »Changing Patterns of Recent Migration Flows Between the Western Balkans and the EU«, kao uvod u temu cijele konferencije. Nikitović konstatira da su se migracijski obrasci na prostoru

Zapadnog Balkana promijenili iz dugotrajne, obično trajne emigracije u fleksibilnije oblike, od kratkotrajne do one srednjeg trajanja i cirkularne mobilnosti. Smatra da bi hitni zadatak javnih politika trebao biti donošenje mjera za smanjenje emigracije te da je stabilna imigracija ključni cilj u cijeloj regiji. U drugom plenarnom izlaganju »Radne migracije na rubu EUrope – dolazak stranih radnika u Hrvatsku« autorice Snježana Gregurović, Margareta Gregurović, Simona Kuti, Sanja Klempić Bogadi i Sonja Podgorelec iz Instituta za migracije i narodnosti dale su prikaz useljavanja stranih radnika u Hrvatsku u posljednja dva desetljeća uzimajući u obzir dva aspekta toga procesa: obilježja migracijskog (useljeničkog) kontingenta i strukturna obilježja Hrvatske kao zemlje primitka migranta. Autorice ujedno razmatraju »vanjske« i »unutarnje« čimbenike koji bi mogli biti odgovorni za povećano useljavanje stranih radnika. Posljednje izlaganje u

plenarnoj sesiji bavilo se migracijom iz povijesne perspektive. Rad »'Bijednici'. O izbjeglicama na hrvatskom području tijekom Drugoga svjetskog rata« izložila je Marica Karakaš Obradov iz Hrvatskog instituta za povijest. Ona je u svojoj prezentaciji definirala područja iz kojih je tijekom Drugoga svjetskog rata dolazilo najviše izbjeglica na hrvatska područja, njihove karakteristike te probleme koji su se javljali pri njihovu prihvatu, kao i njihov povratak.

Nakon plenarnih izlaganja, rad u sesijama odvijao se na dvije lokacije ovisno o temama, te su prvi dan održana ukupno 24 izlaganja u okviru šest sesija. U prvoj, Međunarodna migracijska statistika i diverzifikacija međunarodnih migracija, održana su četiri izlaganja. Dario Pavić s Hrvatskih studija Sveučilišta u Zagrebu problematizirao je kvalitetu migracijske statistike, pri čemu je napravio usporedbu podataka o migraciji između Hrvatske i šest europskih država (Austrija, Irska, Italija, Njemačka, Norveška i Švedska). Slijedilo je izlaganje Aleksandra Kneževića s Geografskog fakulteta Univerziteta u Beogradu, koji je govorio o metodološkim izazovima etnostatističke evidencije u popisima stanovništva Republike Srbije. Marija Šarić i Saša Božić u izlaganju »Dva života, jedan dom: međunarodne kružne radne migracije žena iz Slavonije« prikazali su dio rezultata kvalitativnog istraživanja provedenog na uzorku od 25 žena iz Slavonije čije kruženje uključuje odlazak u Austriju, Italiju i Njemačku s ciljem zaposlenja na niskokvalificiranim radnim pozicijama njege u privatnom kućanstvu te sezonskim poslovima u poljoprivredi, ugostiteljstvu i hotelijerstvu. Sesija je završila temom međunarodnih umirovljeničkih migracija. Autori Saša Božić i Simona Kuti raspravljali su o trenutačnim dosezima u istraživanju ove teme u svijetu i u Hrvatskoj.

Četiri izlaganja održana su u drugoj sesiji Stavovi prema (i)migrantima. Romana Bešter, Mojca Medvešek i Janez Pirc prezentirali su rezultate istraživanja »Challenges of Immigrant Integration and the Development of Integration Policy in Slovenia«, koji su pokazali da većina stanovništva smatra da je integracija imigranata djelomično uspješna, a poznavanje slovenskog jezika i zaposlenje imigranata dva su najvažnija čimbenika njihove uspješne integracije. Slijedila su dva izlaganja temeljena na podacima iz Europskoga društvenog istraživanja (ESS). Jadranka Čačić-Kumpes i Josip Kumpes utvrdili su u prezentaciji »Politička orijentacija i antiimigracijski stavovi u Hrvatskoj« da su desno politički orijentirani ispitanici u prosjeku skloniji nego oni lijevo politički orijentirani izraziti antiimigrantske i antiimigracijske stavove. Zaključuju da analiza povezanosti političke orijentacije sa stavovima prema imigrantima i imigraciji u Hrvatskoj upućuje i na važnost društveno-povijesnoga konteksta u kojem se ti stavovi oblikuju, kao i na to da se hrvatsko društvo nalazi pred izazovima rastućega procesa imigracije. Ivan Čipin, Petra Međimurec i Dario Mustač s Ekonomskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu analizirali su mijenja li se i na koji način javno mišljenje o imigraciji u Hrvatskoj i kako su stavovi o imigraciji povezani s odabranim demografskim, socioekonomskim i drugim obilježjima (dob, spol, obrazovanje, migrantsko podrijetlo, dohodak kućanstva, religioznost, politička orijentacija). Margareta Gregurović i Marko Mrakovčić govorili su o društvenoj distanci studenata prava prema migrantima u Hrvatskoj. Rezultati anketnog istraživanja provedenog među studentima četiriju pravnih fakulteta u Hrvatskoj, u Zagrebu, Rijeci, Splitu i Osijeku, pokazuju da najsnažniji učinak na društvenu distancu prema svim skupinama imigranata ima nacionalizam.

Treća sesija okupila je radove s temom prisilnih migracija. Jana Kiralj i Dean Ajduković govorili su o sociopsihološkoj dimenziji integracije između izbjeglica iz Sirije i članova zajednica primatelja u Hrvatskoj, Švedskoj, Njemačkoj i Jordanu. Nikolina Stanković, Antonija Vrdoljak, Dinka Čorkalo Biruški, Margareta Jelić, Rachel Fasel i Fabrizio Butera izložili su osnovne nalaze iz anketnog istraživanja provedenog među učenicima osnovnih škola u Zagrebu, Karlovcu, Zadru i Sisku u kojem su ispitani stavovi prema djeci izbjeglicama, percipirane socijalne norme o kontaktu s djecom izbjeglicama, međugrupne emocije te preferirane akulturacijske strategije. Iako domicilna djeca pokazuju spremnost na integraciju svojih vršnjaka izbjeglica, rezultati upućuju na zaključak da mogućnost kontakta sama po sebi nije dovoljna te da postoji prostor za napredak i poboljšanje tih odnosa. Sandra Cvikić prikazala je rezultate komparativne kritičke analize znanstveno/stručnog diskursa publikacija o sirijskom izbjeglištvu u Turskoj čiji su autori turski i međunarodni znanstvenici/stručnjaci, a koje su objavljene od 2015. do 2021. u Turskoj i izvan nje. Dražen Živić i Monika Komušanac osvrnuli su se na migracijski kontekst rata u Ukrajini i njegov potencijalni demografski odraz na Hrvatsku. Ivančica Devčić i Daša Poredoš Lavor bavili su se temom zapošljavanje i obuhvatom mjera aktivne politike zapošljavanja za osobe pod međunarodnom zaštitom u Hrvatskoj.

Izlaganja iz područja povijesti migracija odvijala su se u okviru dviju sesija naslovljenih Migracije i povijesna iskustva 1 i 2. Danijel Vojak iz Instituta društvenih znanosti »Ivo Pilar« u svom izlaganju dao je sažeti prikaz povijesti migracija Roma na hrvatskim područjima, od njihova naseljavanja u 14. stoljeću do danas. Damir Josipović analizirao je migracije

između Slovenije i Hrvatske u razdoblju prije postojanja moderne statistike u izlaganju »Migration Between the Area of Contemporary Slovenia and Croatia in Historical Perspective«. U sljedećem izlaganju Dubravka Mlinarić bavila se migracijama u ranom novom vijeku na području sjeverne Dalmacije. Na temelju narativnih, demografskih, crkvenih i kartografskih povijesnih izvora identificirani su najzastupljeniji modeli prostornoga kretanja na definiranom području. Sanja Lazanin govorila je o promjenama zakonskog okvira kojim su se tijekom 18. stoljeća regulirale migracijska politika i politika naseljavanja slabije naseljenih krajeva Monarhije te kako su se te promjene odražavale na provedbu naseljavanja u Slavoniji i Srijemu. Eldina Lovaš iz Hrvatskog instituta za povijest izlaganje je temeljila na analizi podataka iz prvoga neplemenitog popisa Slobodnog i kraljevskog grada Osijeka iz 1814. kao izvrsnog izvora za proučavanje migracijskih procesa na području grada na početku 19. stoljeća te ih usporedila s do sada istraženim migracijskim trendovima drugih slobodnih i kraljevskih gradova, prvenstveno s prostora Ugarskoga Kraljevstva. U izlaganju »Smjerovi mađarskih migracija u Slavoniju u 19. stoljeću« Denis Njari prvenstveno na temelju mađarskih izvora pokušao je rekonstruirati glavna polazišna područja s kojih su se Mađari doseljavali na područje Slavonije tijekom 19. stoljeća. Stefan Denda, Jovana Todorčić i Jasna Micić iz Geografskog instituta Jovan Cvijić SANU govorili su o migracijama na prostoru Kosova i Metohije od početka 20. stoljeća do danas. U posljednjem izlaganju ovog tematskog bloka Marija Damjanović fokusirala se na dva iseljeničko-izbjeglička vala tijekom Drugoga svjetskog rata i poraća, prvi koji je usko povezano s kapitulacijom Italije u rujnu 1943. te drugi koji je u najvećoj

mjeri uzrokovan slomom Nezavisne Države Hrvatske i uspostavom socijalističke države početkom svibnja 1945.

U šestoj sesiji Migracije, ljudska prava i sigurnost održana su tri izlaganja. Matija Kontak s Pravnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu bavio se pitanjem ljudskih prava u doba primjene moderne tehnologije u migracijama i azilu, s posebnim osvrtom na Eurodac, bazu podataka otisaka prstiju tražitelja azila, čije je korištenje obvezujuće za sve članice EU-a. Hrvoje Butković u izlaganju »Rad putem online platformi u Hrvatskoj: raj ili pakao za strane radnike?« otvorio je pitanje zakonodavnih i drugih prilagodbi koje su nužne u području rada putem *online* platformi koji posljednjih godina nezaustavljivo raste, te prepoznao puno neprijavljenog i rada u sivoj zoni, što sve radnike, a naročito strance, čini osjetljivom skupinom na tržištu rada. Danijel Bačan analizirao je različite aspekte utjecaja europske migracijske krize na hrvatsko-slovensko-mađarsko pogranično područje.

Drugi dan konferencije započeo je sedmom sesijom Iseljavanje iz Jugoistočne Europe i postmigracijska iskustva, koja je okupila pet izlaganja. Autorski tim Krešimir Peračković, Geran-Marko Miletić i Mateo Žanić izložio je rad »Zašto mladi (ne)ostaju u Hrvatskoj? – Istraživanje stavova o koristima i troškovima odlaska i ostanka«. Prikazali su rezultate anketnog istraživanja među učenicima trećih i četvrtih razreda srednjih škola na području Vukovarsko-srijemske županije koji su pokazali da ih čak trećina planira svakako se iseliti, a najvažniji su motivi veće plaće i teškoća pronalaženja adekvatnog zaposlenja nakon školovanja. Domagoj Dalbello, Ivan Majstorić i Dominik Pavković iz Svjetskog saveza mladih Hrvatska predstavili su dio rezultata istraživanja »Motivacija mladih za migracijom i zasnivanjem obitelji«

provedenog 2021. koje je pokazalo da mladi koji češće glasuju na izborima i aktivniji su u civilnom društvu i vjerskoj zajednici, žele više djece te imaju manju želju za iseljavanjem. Niže zadovoljstvo poslom i rad u privatnom sektoru su povezani sa većom motivacijom za iseljavanjem. Josip Ježovita, Mateja Plenković i Matea Škomrlj predstavili su rezultate istraživanja na temu hrvatskog iseljeničtva kao pokretača razvoja u Hrvatskoj obavljenih u okviru znanstveno-stručnog projekta »zaJEDNO srce, jedna duša, jedna HRVATSKA«. Marijan Vinogradac, Marija Nikić i Valentina Pavlović Vinogradac u izlaganju »Karijerna adaptabilnost hrvatskih iseljenika u europskim državama: sličnosti i razlike« iznijeli su rezultate istraživanja koje je provedeno metodom *online* ankete na uzorku od 394 hrvatska iseljenika koja žive u šest europskih država. Rezultati istraživanja upućuju na razlike u karijernoj adaptabilnosti s obzirom na pojedine karakteristike hrvatskih iseljenika. Milica Langović, Danica Šantić, Biljana Apostolovska Toshevska, Mirjanka Madjević i Marija Ljakoska govorile su o migracijskim planovima studenata Geografskog fakulteta Univerziteta u Beogradu i studenata Geografskog instituta Univerziteta svetog Ćirila i Metodija u Skoplju, s naglaskom na isticanje poticajnih čimbenika ostanka, te zaključile prijedlogom mjera migracijske politike.

U osmoj sesiji Migracije i mediji održane su četiri prezentacije. Omar Sayfo raspravljao je o ulozi društvenih mreža u aktivnostima vezanim uz neregularne migracije. Krno Kardov, Helena Popović i Drago Župarić-Iljić prezentirali su rezultate istraživanja reprezentacija migranata u hrvatskim medijima tijekom 2018. i 2019., s posebnim fokusom na reprezentacije izbjeglica. Rezultati kvalitativne analize sadržaja pokazuju da se u ovom razdoblju o migrantima primarno izvještavalo

unutar teme sigurnosti i politike, nakon čega slijede teme međunarodnih odnosa, migrantske rute, integracije te druge manje zastupljene teme. Viktorija Kudra Beroš i Sanja Klempić Bogadi u izlaganju su propitivale strukturiranje »mita o povratku i domovini« u hrvatskome javnom i političkom prostoru kao ideološke fantazme koje strukturiraju realnost i antagonizme u imaginiranju budućnosti, ne iz perspektive dijaspore/iseljeništva, već i iz perspektive »domovine«. Velimir Veselinović analizirao je političko djelovanje pravaških stranaka koje pripadaju radikalnoj desnici tijekom migracijske krize 2015. u hrvatskome političkom životu. Osvrnuo se na njihovu kritiku vladajuće elite, koja nije u stanju riješiti probleme nastale usporedno s globalizacijom, a u maniri populizma sebe proglašava jedinim predstavnikom naroda.

Deveta sesija nosila je naziv Migracije i pandemija bolesti COVID-19. Danica Šantić, Marija Antić, Milica Langović i Natalija Perišić govorile su o promjenama migracijskih trendova u Srbiji od 2020. s fokusom na povratnike i neregularne migrante tijekom pandemije bolesti COVID-19. Ana Kršinić izložila je promjene u proceduri traženja azila kroz uporabu različitih tehnologija koje su se dogodile tijekom najintenzivnijeg razdoblja pandemije u državama članicama EU-a. Vlasta Kokotović Kanazir, Marija Drobňaković i Milena Panić analizirale su kako je pandemija bolesti COVID-19 utjecala na unutarnje migracije u Srbiji. Nermin Oruč problematizirao je temu emigracije visokoobrazovanih i utjecaj na lokalni razvoj na primjeru Bosne i Hercegovine.

Posljednja sesija na konferenciji bavila se temom migracijskih, integracijskih i azilnih politika. Senada Šelo Šabić u izlaganju »Kakvu zemlju želimo? Migracijska politika kao doprinos razvoju Hrvatske« osvrnula se na temu migracijske politike

u Hrvatskoj u razdoblju od ulaska Hrvatske u Europsku uniju 2013. do danas, 2022. Zaključivši da sveobuhvatna migracijska politika Hrvatske ne postoji, analizirala je razloge zašto je to tako i predložila određena rješenja. Árpád Párducz govorio je o sigurnosti granica iz mađarske perspektive, objašnjavajući političku i pravnu poziciju Mađarske prema neregularnim migracijama. Posljednje izlaganje na konferenciji »The Vicious Circle of Migration Policy Planning in the Republic of Serbia«, autora Natalije Perišić i Dejana Pavlovića s Fakulteta političkih nauka Univerziteta u Beogradu, problematiziralo je pitanje migracijske politike Srbije.

Konferencija je okupila znanstvenike iz Hrvatske, Slovenije, Mađarske, Srbije, Bosne i Hercegovine i Sjeverne Makedonije, gotovo iz svih institucija na ovom području koje se bave temom migracija. Izlaganja su bila na hrvatskom, srpskom, bosanskom i engleskom jeziku. Kroz zanimljive prezentacije i dinamične diskusije sudionici su raspravljali o promjeni migracijskih obrazaca na području Jugoistočne Europe, utjecaju pandemije bolesti COVID-19 na migracije, postmigracijskim procesima, kao i o izazovima koji očekuju ove zemlje u vrlo skoroj budućnosti, te na taj način doprinijeli daljnjem razvoju migracijskih istraživanja na području Jugoistočne Europe.

Sanja Klempić Bogadi 

Department for Migration and Demographic Research, Institute for Migration and Ethnic Studies, Zagreb, Croatia

Correspondence:

Institute for Migration and Ethnic Studies, Trg Stjepana Radića 3, 10000 Zagreb, Croatia

Email:

sanja.klempic@imin.hr